

Голові разової спеціалізованої вченої ради ДФ 35.052.042
у Національному університеті «Львівська політехніка»

д. пед. н., професору
Мукан Н.В.

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін
Тернопільського національного медичного університету**

імені І.Я. Горбачевського

МЕЛЬНИЧУК ІРИНИ МИКОЛАЇВНИ

**на дисертаційне дослідження ЛІСНОЇ-МІСЬКІВ НАТАЛІЇ ЄВСТАХІВНИ
«Праксеологічні засади підготовки майбутніх медичних сестер до
професійної діяльності», що представлено на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями),
галузь знань 01 Освіта / Педагогіка**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Підвищення професіоналізму майбутніх медичних фахівців середньої ланки розглядається у якості ефективного каталізатору професіоналізму медичних кадрів та виступає вагомим чинником становлення і розвитку особистості професіонала. Поділяємо позицію авторки у тому, що удосконалення освітнього процесу студентів, що здобувають фах медичної сестри в умовах сучасної епідеміологічної ситуації в Україні та світі, яка пов'язана із поширенням COVID-19, є однією з актуальних проблем сучасної професійної педагогіки. Отже, професійна підготовка майбутніх медичних сестер-бакалаврів має бути професійно спрямованою, позаяк вона відображає готовність до компетентного вирішення фахових завдань.

Нині українське суспільство має фундаментальну потребу у майбутніх медичних сестрах-бакалаврах, які володіють глобальним професійним мисленням, мають сформований високий інтелектуально-творчий потенціал та готові до якісної реалізації професійної діяльності. З огляду на наведені факти, повністю підтримуємо здобувачку в тому, що формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності потребує виваженого підходу й реального вдосконалення, шляхом наповнення освітнього процесу інноваційними педагогічними технологіями, креативними формами і методами навчання, які базуються на потенціалі праксеологічного підходу.

Однак, не дивлячись на значну кількість публікацій, ще й нині теоретичні та практичні питання підготовки майбутніх медичних сестер до професійної діяльності не можна вважати належним чином висвітленими як в психолого-

педагогічній, так і в методичній літературі. Суттєво підсилюють актуальність дисертаційного дослідження Наталії Євстахівни суперечності, які були виявлені та потребували якісного розв'язання. Таким чином, можемо відповідально констатувати, що наукове дослідження, яке представлено на захист, є, безумовно, своєчасним, актуальним та носить практичне спрямування.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи. Аналіз дисертаційного дослідження дозволяє засвідчити, що здобувачка зуміла отримати вагомні наукові результати. Так, вперше теоретично обґрунтовано та спроектовано структурну модель формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на праксеологічних засадах, що має блочну структуру та складається з цільового (соціальне замовлення, мета, завдання), змістового (підходи, принципи, праксеологічні закони), технологічного (освітнє середовище навчального закладу, організаційно-педагогічні умови), діяльнісного (методи, форми, засоби), результативного (компоненти, критерії, рівні, результат) блоків. Розцінюємо як вагомий позитивний доробок бачення авторки щодо практичних механізмів впровадження практично орієнтованих організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на праксеологічних засадах (індивідуалізація навчання як чинник формування мотиваційно-ціннісної сфери майбутніх сестер-бакалаврів; системна організація інтегративних медичних знань в освітньому середовищі медичних закладів; формування продуктивного клінічного досвіду студентів під час навчальної та переддипломної практик; використання ігрових імітаційних методів для формування особистісної компетентності майбутніх медичних сестер-бакалаврів).

Визнаємо внесок Н.Є. Лісної-Міських у теорію і методику професійної освіти, яка ініціювала системне використання праксеології та праксеологічного підходу для формування готовності медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності під час вивчення навчальних дисциплін гуманітарної, соціально-економічної підготовки і професійної та практичної підготовки. Відзначимо й той факт, що авторка виважено підійшла до організації практичної діяльності, що дозволило їй суттєво вдосконалити форми та методи освітнього процесу під час вивчення таких навчальних дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки, як «Українська мова», «Філософія», «Історія та культура України», а також професійної та практичної підготовки «Обстеження та оцінка стану здоров'я людини», «Менеджмент та лідерство в медсестринстві», «Клінічне медсестринство». Цінними вважаємо напрацювання

здобувачки щодо розуміння сутності наукових дефініцій «професійна підготовка майбутніх медичних сестер-бакалаврів», «готовність до професійної діяльності» та «праксеологічні засади».

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків. Проведений аналіз дисертації Н.Є. Лісної-Міських дозволяє констатувати, що авторка використала адекватний комплекс як теоретичних, так і емпіричних й статистичних методів, що допомогло їй належним чином організувати педагогічний експеримент і провести валідну перевірку отриманих результатів. Відзначимо й те, що рецензована дисертаційна робота опирається на значну джерельну базу, яка охоплює 317 найменувань, з них 20 – іноземними мовами. Представлені у дисертаційній роботі висновки повною мірою відповідають поставленим завданням й прослідковується чітка кореляція із науковою новизною.

Відповідність структури і змісту дисертаційного дослідження чинним вимогам. Наголосимо на тому, що дисертаційне дослідження, яке виконала Наталія Євстахівна, логічно структуроване, має чіткий понятійний апарат (грамотно визначено об'єкт, предмет, сформульовано мету, гіпотезу й завдання). Встановлено, що всі компоненти наукового апарату повністю корелюють між собою, причому формулювання головних методологічних характеристик дисертації розглядаємо як виважений й цілісний конструкт, який володіє науковою цінністю. Не можна оминати увагою й раціональне обрання здобувачкою методів, що використані для організації та проведення педагогічного дослідження.

Зупинимось більш ґрунтовно на характеристиці конкретних результатів дисертаційного дослідження.

Так, авторка переконливо обґрунтовує багатогранність основних психолого-педагогічних підходів до розуміння сутності професійної підготовки майбутніх медичних сестер в Україні та світі. Причому у дослідженні висвітлено потенціал праксеології та праксеологічного підходу для професійної підготовки майбутніх медичних сестер-бакалаврів. Дисертантка доволі ґрунтовно охарактеризувала дидактичні закони (єдності та взаємозв'язку теорії з практикою; єдності навчання і розвитку; взаємозв'язку соціалізації та професіоналізації особистості у процесі навчання; поєднання інтеграції та диференціації; тісної взаємодії теоретичної та практичної підготовки), загальнонаукові (системності; практичної спрямованості; запровадження педагогічного діагностування; мотивації позитивного ставлення студентів до навчання, орієнтації на їх потреби та інтереси; вибору ефективних методів,

засобів і форм; значущості і необхідності результатів; опори на індивідуальні досягнення студентів і створення умов для їх максимальної самореалізації) та специфічні (економічності, рівноваги, критичної оптимальності, індивідуальної оптимальності, обережних рішень) принципи професійної підготовки майбутніх медичних сестер у контексті праксеологічних засад.

Сильною стороною дисертації є теоретично обґрунтований авторський погляд на структуру та зміст готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності. Зокрема, конкретизовано мотиваційно-ціннісний, теоретико-когнітивний, практико-конативний, особистісно-рефлексивний компоненти готовності, а також охарактеризовано критерії (мотиваційний, знанневий, діяльнісний, аналітичний) та їх показники за творчим (креативним), достатнім (належним), реконструктивним (середнім), репродуктивним (низьким) рівнями. Повністю схвалюємо погляд здобувачки на процедуру виокремлення діагностичного інструментарію для дослідження стану сформованості готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності. Усе це дозволило належним чином організувати констатувальний та формувальний етапи експериментального дослідження.

Виваженим і ґрунтовним є розкриття в дисертаційному дослідженні особистісно-професійних якостей майбутніх медичних сестер-бакалаврів.

З точки зору праксеологічних засад, вважаємо обґрунтованими сукупність організаційно-педагогічних умов. Так, Н.Є. Лісна-Міськів виокремила, а найголовніше, представила практичні механізми впровадження таких організаційно-педагогічних умов: індивідуалізація навчання як чинник формування мотиваційно-ціннісної сфери майбутніх сестер-бакалаврів; системна організація інтегративних медичних знань в освітньому середовищі медичних закладів; формування продуктивного клінічного досвіду студентів під час навчальної та переддипломної практик; використання ігрових імітаційних методів для формування особистісної компетентності майбутніх медичних сестер-бакалаврів.

Нам імпонує те, що Наталія Євстахівна методологічно грамотно підійшла до розробки структурної моделі формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на праксеологічних засадах. Зокрема, наголосимо на тому, що авторська модель має чітку блочну структуру та складається з цільового, змістового, технологічного, діяльнісного та результативного блоків. У ході аналізу дисертаційного дослідження було встановлено, що належна авторська увага зосереджена на характеристиці усіх блоків моделі, причому виокремлені блоки структурно поєднані між собою та

несуть конкретне функціональне спрямування на реалізацію задекларованої мети. Констатуємо, що графічне відображення структурної моделі є вдалим та відображає усі взаємозв'язки.

До переваг дисертаційного дослідження Н.Є. Лісної-Міських відносимо її **практичне значення**, яке полягає у тому, що авторка підготувала діагностичний інструментарій для дослідження стану сформованості готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності. Схвалюємо й те, що було розроблено та упроваджено в освітній процес професійної підготовки майбутніх медичних сестер інноваційні форми і методи, які суттєво підвищують їх готовність до реалізації професійних функцій та обов'язків. Відзначимо, що у ході дослідження розроблено науково-методичні матеріали і навчально-методичні рекомендації для викладачів з метою вдосконалення навчально-пізнавальної діяльності майбутніх медичних сестер-бакалаврів під час вивчення навчальних дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки («Українська мова», «Філософія», «Історія та культура України») й професійної та практичної підготовки («Обстеження та оцінка стану здоров'я людини», «Менеджмент та лідерство в медсестринстві», «Клінічне медсестринство»). Зокрема, високо оцінюємо методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Клінічне медсестринство в педіатрії» для спеціальності 223 Медсестринство спеціалізація Сестринська справа (2020с), автором-розробником яких є Наталія Євстахівна.

Позитивно оцінюємо практичну діяльність Н.Є. Лісної-Міських щодо організації емпіричної частини дослідження, яка видається нам цілком логічною. Нам імпонує детально розроблений педагогічний експеримент, зокрема формувальний його етап, у межах якого чітко простежується логічний зв'язок теоретичних ідей зі способами практичної реалізації. Представлені авторкою результати свідчать, що у експериментальних групах суттєво зменшився відсоток респондентів з репродуктивним (низьким) рівнем й суттєво збільшилася кількість з творчим (креативним) рівнем сформованості готовності до професійної діяльності. Відзначимо коректність з якою авторка провела інтерпретацію отриманих результатів експериментального дослідження. Так, достовірність й валідність результатів щодо стану сформованості готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності контрольної та експериментальної груп підтверджено на основі використання методів математичної статистики – використано критерій Колмогорова-Смірнова.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів. Наукові здобутки Н.Є. Лісної-Міських складають теоретичну і методичну базу

для подальших досліджень проблем професійної педагогіки. Результати дослідження впроваджено в освітній процес ВНКЗ ЛОР «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського» (довідка про впровадження №01-35/340 від 27.08.2020 р.), Буковинського державного медичного університету (довідка про впровадження №03-45 від 31.08.2020 р.), Чернівецького медичного фахового коледжу (довідка про впровадження №305/01.1 від 31.08.2020 р.), Житомирського медичного інституту Житомирської обласної ради (довідка про впровадження №477 від 02.09.2020 р.), Приватного фахового навчального закладу «Медичний коледж» (м. Тернопіль) (довідка №65 від 04.09.2020 р.).

Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження.

Наголосимо на тому, що всі положення дисертаційного дослідження чітко аргументовані й підкріплені посиланнями на відповідні наукові джерела, а представлені висновки засвідчують цілісність і логічну завершеність дослідження та повністю відповідають поставленим завданням.

Проведений аналіз представлених матеріалів (дисертація, статті за темою дисертації, матеріали щодо апробації результатів) свідчить про академічну добросовісність, наукове сумління, доводять належний рівень володіння методами наукового пошуку та підтверджують глибокі теоретичні знання здобувачки у контексті використання праксеологічних засад під час професійної підготовки майбутніх медичних сестер-бакалаврів. Використана джерельна база є достатньою для всебічного висвітлення проблеми. На наш погляд позитивної оцінки заслуговує масштабність апробації наукових результатів на пленарних і секційних засіданнях як міжнародних, так і всеукраїнських науково-практичних та науково-методичних конференцій. Наукові публікації авторки підтверджують її професіоналізм у питаннях професійної підготовки майбутніх медичних сестер та доводять виваженість щодо використання праксеології та праксеологічного підходу. Зокрема, до наукового доробку здобувачки увійшли 26 праць, що опубліковані упродовж п'яти років (2015–2020 р.р.).

У нашому баченні, всі теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження Наталії Євстахівни Лісної-Міськів є теоретично та методологічно обґрунтованими й співвіднесеними з практикою. Висновки засвідчують цілісність й завершеність наукового пошуку здобувачки. Відзначимо, що рецензоване дисертаційне дослідження відрізняється високою культурою науково-теоретичного мислення. З огляду на наведені аргументи, можемо констатувати, що рецензована робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, адже позиціонує потужний інструментарій для професійної

підготовки майбутніх медичних сестер-бакалаврів на засадах праксеологічного підходу.

Дискусійні положення та зауваження. Належно оцінюючи позитивні здобутки, вважаємо за доцільне звернути увагу на певні *дискусійні моменти, неточності*, та висловити свої власні *судження й зауваження*:

1. Описуючи у параграфі 1.1 «Основні проєкції дослідження професійної підготовки майбутніх медичних сестер в Україні та світі» авторка на с. 38 наводить статистичні дані за 2011 р. про кількість середнього медичного персоналу в Україні. Вважаємо, що актуальність дослідження була б ще більш вагомим, якщо б здобувачка навела більш пізнішу статистику (2019–2020 р.р.).

2. У нашому баченні професіограма, яка представлена на рис. 1.1 (с. 46) виступає вагомим авторським доробком та свідчить про уміння використовувати педагогічне моделювання, тому варто було б опис її складових розмістити в основному матеріалі дисертаційного дослідження, а не виносити цю інформацію у додатки.

3. Позитивно розцінюємо той факт, що авторка виокремила окремий параграф для характеристики потенціалу праксеології та праксеологічного підходу в професійній підготовці майбутніх медичних сестер-бакалаврів. Однак, хочемо відзначити, що у табл. 1.1 «Зміст підходів науковців до сутності та змісту праксеології» (с. 66–67) варто було не лише представити сутність наукових концепцій та поглядів різних науковців, але й власне критичне бачення цих аспектів.

4. Поділяємо позицію здобувачки стосовно того, що авторська модель (рис. 2.3) експлікує блочну структуру та відображає зміст й структуру формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на праксеологічних засадах. Проте варто було у завданнях представити більш тісний взаємозв'язок саме із праксеологічними засадами.

5. Вважаємо, що авторці слід було б додати до переліку загальнонаукових підходів (праксеологічний, діяльнісний, інтегративно-діяльнісний, компетентнісний, культурологічний, особистісно орієнтований, комплексний та аксіологічний), на які було зроблено основний акцент, ще й професіографічний. Тим більше, що він здобувачкою активно використовувався, адже розроблено професіограму.

6. Доволі цікавим та креативним вважаємо організоване здобувачкою обговорення ідеального образу медичної сестри щодо переваг, якими володіють різні образи медичної сестри (сестра-рутинер, сестра, що «грає завчену роль», «нервова» сестра, сильна сестра, сестра материнського типу, сестра-фахівець)

(с. 207). Вважаємо, матеріал такої дискусії доцільно представити у додатках, що збагатили б дисертаційне дослідження.

Висновки щодо відповідності дисертаційного дослідження чинним вимогам та можливість присудження наукового ступеню. Проте, висловлені зауваження і побажання не зменшують наукового значення дисертаційного дослідження і не впливають на його беззаперечну позитивну оцінку. Рецензована дисертаційна робота є самостійною та завершеною науковою працею, що яскраво демонструє глибоке розуміння авторкою сучасних підходів до фахової підготовки майбутніх медичних сестер-бакалаврів у площині формування у них готовності до професійної діяльності на засадах праксеологічного підходу. Констатуємо, що результати мають наукову новизну, теоретичну й практичну значущість та розцінюються як важливі для педагогічної науки.

Отже, правомірно зробити загальний висновок про те, що дисертація на тему: **«Праксеологічні засади підготовки майбутніх медичних сестер до професійної діяльності»** за актуальністю, змістом, одержаними результатами, обсягом і оформленням відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), що дає підстави для присудження авторці – **Наталії Євстахівні Лісні-Міськів** ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), галузь знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри педагогіки вищої школи
та суспільних дисциплін
Тернопільського національного
медичного університету
імені І.Я. Горбачевського МОЗ України

(Handwritten signature)
завіряю

Мельничук І. М.

ректора з кадрових питань
Тернопільського національного
медичного університету

(Handwritten signature)